

**Odporúčanie CM/Rec(2012)2
Výboru ministrov členským štátom
o účasti detí a mladých ľudí do 18 rokov veku**

*(prijaté Výborom ministrov dňa 28. marca 2012
na 1138. stretnutí zástupcov ministrov)*

Výbor ministrov, v zmysle článku 15.b Štatútu Rady Európy,

majúc na zreteli cieľ Rady Európy dosiahnuť väčšiu jednotu medzi jej členskými štátmi, najmä podporou prijímania spoločných pravidiel;

majúc na zreteli nutnosť zabezpečiť účinné uplatňovanie existujúcich záväzných európskych a medzinárodných nástrojov na ochranu práv detí, a najmä:

- Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ETS 5);
- Európskeho dohovoru o výkone práv detí (ETS 160);
- revidovanej Európskej sociálnej charty (ETS 163);
- Dohovoru Rady Európy o ochrane detí pred sexuálnym vykorisťovaním a sexuálnym zneužívaním (CETS 201);
- Európskeho dohovoru o adopciách detí (revidovaný) (CETS 202);
- Dohovoru OSN o právach dieťaťa (UNCRC);
- Dohovoru OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím (UNCRPD);

s prihliadnutím na:

- ciele Rady Európy v oblasti práv detí a mládežníckej politiky;
- Tretí summit hláv štátov a vlád Rady Európy (Varšava 2005) a záväzok v plnom rozsahu plniť povinnosti vyplývajúce z Dohovoru o právach dieťaťa;
- Rezolúciu CM/Res(2008)23 Výboru ministrov členským štátom o mládežníckej politike Rady Európy;
- príslušné závery ôsmich konferencií ministrov Rady Európy zodpovedných za mládež, ktoré sa konali v rokoch 1985 až 2008;
- ciele programu Rady Európy „Budovanie Európy pre deti a s deťmi“ a strategický dôraz na podporu účasti detí;

pripomínajúc odporúčania vzťahujúce sa na účasť detí a mladých ľudí, ktoré prijal Výbor ministrov, Parlamentné zhromaždenie a Kongres miestnych a regionálnych samospráv, a najmä:

- Odporúčanie Rec (2005)5 o právach detí žijúcich v zariadeniach, ktoré vykonávajú svoju činnosť pobytovou formou;
- Odporúčanie Rec(2006)14 o občianstve a účasti mladých ľudí na verejnom živote;
- Odporúčanie Rec(2006)19 o politike na podporu pozitívneho rodičovstva;
- Odporúčanie CM/Rec (2009)10 o integrovaných národných stratégiách na ochranu detí pred násilím;

- Odporúčanie CM/Rec (2010)7 týkajúce sa Charty Rady Európy o výchove k demokratickému občianstvu a vzdelávaniu v oblasti ľudských práv;
- Usmernenia Výboru ministrov Rady Európy o súdnictve priateľskom k deťom
- Revidovanú Európsku chartu o účasti mladých ľudí na živote na miestnej);
- Odporúčanie Parlamentného zhromaždenia 1864 (2009) „Podpora účasti detí na prijímaní rozhodnutí, ktoré sa ich týkajú;
- Odporúčanie 128 (2003) Kongresu miestnych a regionálnych samospráv rady Európy k revidovanej Európskej charte o „participácii mladých ľudí v miestnom a regionálnom živote“

pripomínajúc Dohovor OSN o právach dieťaťa, a najmä článok 12, podľa ktorého:

„1. Štáty, ktoré sú zmluvnými stranami tohto Dohovoru, musia zabezpečiť dieťaťu, ktoré je schopné formulovať svoje vlastné názory, právo slobodne sa vyjadrovať o všetkých záležitostiach, ktoré sa ho dotýkajú, pričom sa názorom detí musí venovať primeraná pozornosť zodpovedajúca ich veku a úrovni.

2. Za týmto účelom sa dieťaťu musí predovšetkým poskytnúť možnosť, aby bolo vypočuté v každom súdnom alebo administratívnom konaní, ktoré sa ho týka, a to buď priamo alebo prostredníctvom zástupcu alebo jeho príslušného orgánu, a spôsobom, ktorý je v súlade s pravidlami vnútroštátneho zákonodarstva.¹“;

Poznamenávajúc, že článok 12 je ako všeobecný princíp Dohovoru previazaný so všetkými článkami Dohovoru a osobitne článkom 2 (právo na nediskrimináciu), článkom 3 (primárne zohľadnenie najlepšieho záujmu dieťaťa), článkom 5 (usmerňovanie zo strany rodičov a rozvíjajúce sa schopnosti dieťaťa), článkom 6 (právo na život, prežitie a rozvoj), článkom 13 (právo na slobodu prejavu), článkom 15 (právo na slobodu združovania) a článkom 17 (právo na informácie);

súc presvedčený, že:

- právo dieťaťa na to, aby bolo vypočuté a aby sa k nemu pristupovalo vážne, má zásadný význam pre ľudskú dôstojnosť a zdravý vývoj každého dieťaťa a mladého človeka;
- vypočuť deti a mladých ľudí a prisudzovať náležitú váhu ich názorom a stanoviskám v súlade s ich vekom a vyspelosťou je nevyhnutné, ak sa má zaručiť účinné uplatňovanie práva dieťaťa na primárne zohľadňovanie jeho najlepších záujmov vo všetkých záležitostiach, ktoré sa ho týkajú a ochrana pred násilím, zneužívaním, zanedbávaním a zlým zaobchádzaním;
- schopnosti detí a mladých ľudí a prínos, ktorým môžu prispieť, sú jedinečným zdrojom posilňovania ľudských práv, demokracie a sociálnej súdržnosti v európskych spoločnostiach.

Odporúča vládam členských štátov, aby

1. všetkým deťom a mladým ľuďom zabezpečili možnosť uplatňovať ich právo na to, aby boli vypočutí a braní vážne, aby mali možnosť podieľať sa na rozhodovaní vo všetkých záležitostiach, ktoré sa ich týkajú, prihliadajúc na ich názory primerane ich veku a vyspelosti;

¹ Pozri tiež Všeobecný komentár č. 12 Výboru pre práva dieťaťa (2009) o práve dieťaťa byť vypočuté

2. povzbudzovali výmenu poznatkov a osvedčených postupov týkajúcich sa uplatňovania tohto odporúčania na miestnej, regionálnej, národnej a európskej úrovni a s občianskou spoločnosťou;
3. sa vo svojich právnych predpisoch, politikách a postupoch prihladali na zásady a opatrenia obsiahnuté v dodatku k tomuto odporúčaniam;
4. zabezpečili preklad a čo najširšiu distribúciu tohto odporúčania vrátane jeho dodatku, a to aj medzi deťmi a mladými ľuďmi, využívajúc pritom spôsoby komunikácie prispôsobené deťom a mládeži.

Odporúča, aby generálny tajomník povzbudzoval účasť detí a mladých ľudí na tvorbe štandardov touto organizáciou, na spolupráci a hodnotení aktivít a postúpil toto odporúčanie relevantným zmiešaným výborom Rady Európy, poradným a konzultatívnym orgánom, ako aj zmluvným a monitorovacím mechanizmom, vyzývajúc ich na prihladanie k tomuto odporúčaniam pri svojej práci;

Poveruje generálneho tajomníka, aby toto odporúčanie postúpil všetkým zmluvným štátom Európskeho kultúrneho dohovoru (ETS 18), ktoré nie sú členmi Rady Európy.

Dodatok k Odporúčaniam CM/Rec (2012)2

I. Definície

Na účely tohto odporúčania:

a) „deti a mladí ľudia“ sú všetky osoby mladšie ako 18 rokov²;

b) „účasť“ sa týka jednotlivcov alebo skupiny jednotlivcov, ktorí majú právo, prostriedky, priestor, možnosti, a, ak je to potrebné, podporu slobodne sa vyjadrovať, byť vypočutí a prispievať k rozhodnutiam, ktoré sa ich týkajú, pričom ich názorom je daná primeraná pozornosť, zodpovedajúca ich veku a vyspelosti.

II. Zásady

Neexistuje žiadne vekové obmedzenie práva dieťaťa alebo mladej osoby slobodne vyjadrovať svoje názory. Všetky deti a mladí ľudia, vrátane tých v predškolskom veku, školskom veku a tých, ktorí opustili celodenné vzdelávanie, majú právo byť vypočutí vo všetkých záležitostiach, ktoré sa ich týkajú, pričom ich názorom je daná primeraná pozornosť, zodpovedajúca ich veku a vyspelosti.

Právo detí a mladých ľudí na účasť sa uplatňuje bez diskriminácie na základe dôvodu, akým je rasa, etnický pôvod, farba pleti, pohlavie, jazyk, náboženstvo, politický alebo iný názor, národný alebo sociálny pôvod, vlastníctvo, zdravotné postihnutie, narodenie, sexuálna orientácia alebo iný status.

² Obvyklý vek dosiahnutia plnoletosti v členských štátoch Rady Európy je 18 rokov. Hoci v Dohovore o právach dieťaťa sa osoby vo veku pod 18 rokov definujú ako deti, v bežnom používaní sa výraz „mladí ľudia“ často používa na označenie detí starších ako 12 alebo 13 rokov. Aj o osobách vo veku 13-17 rokov sa bežne hovorí ako o „mladých ľuďoch“ a nie ako o „deťoch“, a oni sami tiež uprednostňujú toto označenie. Pre štatistické účely označuje OSN pojmom „mládež“ osoby vo veku 15-24 rokov. Táto definícia nenahrádza definíciu uvádzanú v Dohovore o právach dieťaťa či iných relevantných medzinárodných dohovorech.

Pozornosť treba venovať konceptu rozvíjajúcich sa schopností detí a mladých ľudí. Úmerne tomu, ako sa rozvíjajú schopnosti detí a mladých ľudí, by ich dospelí mali povzbudzovať k čoraz širšiemu využívaniu ich práva na ovplyvňovanie záležitostí, ktoré sa ich týkajú.

Osobitné úsilie by malo byť venované umožneniu účasti detí a mladých ľudí s menej príležitosťami, vrátane tých, ktoré sú ohrozené alebo postihnuté diskrimináciou, vrátane mnohonásobnej diskriminácie.

Rodičia a opatrovatelia majú primárnu zodpovednosť za výchovu a rozvoj dieťaťa, a ako takí zohrávajú základnú úlohu pri zabezpečení a starostlivosti o právo dieťaťa na účasť, a to od jeho narodenia.

Aby sa deťom a mladým ľuďom umožnila zmysluplná a reálna účasť, musia sa im poskytnúť všetky relevantné informácie a musí sa im ponúknuť primeraná podpora na obhajobu ich záujmov primerane ich veku a okolnostiam.

Aby bola účasť efektívna, zmysluplná a udržateľná, musí sa vnímať ako proces a nie ako jednorazová udalosť, a je potrebné ju chápať ako stály záväzok z hľadiska času a zdrojov.

Deti a mladí ľudia, ktorí uplatňujú svoje právo slobodne vyjadriť svoje názory, musia byť chránení pred ujmom, vrátane zastrašovania, odvety, viktimizácie a porušovania práva na súkromie.

Deti a mladí ľudia musia byť vždy informovaní o rozsahu ich účasti, vrátane obmedzení ich zapojenia, o očakávaných a skutočných výsledkoch ich účasti, a o tom, akým spôsobom sa v konečnom dôsledku prihliadlo na ich názory.

V súlade so Všeobecným komentárom k článku 12 Dohovoru OSN o právach dieťaťa, všetky procesy, v rámci ktorých deti a mladí ľudia vyjadrujú svoj názor, musia byť transparentné a informatívne, dobrovoľné, ohľaduplné, relevantné pre život detí, musia sa odohrávať v prostredí zohľadňujúcom potreby detí, byť inkluzívne (nediskriminačné), podporované vzdelávaním, bezpečné a citlivé na riziká a zodpovedné. Členské štáty by mali tieto požiadavky začleniť do všetkých legislatívnych a iných opatrení na uplatňovanie tohto odporúčania.

III. Opatrenia

Ochrana práva na účasť

Na ochranu práva dieťaťa alebo mladého človeka na účasť, by členské štáty mali:

- zabezpečiť najvyššiu možnú zákonnú ochranu práva detí a mladých ľudí na účasť, a to aj v ústave, zákonoch a v ostatných právnych predpisoch;

- pravidelne hodnotiť mieru, do akej sa v existujúcich právnych predpisoch, politikách a postupoch prihliada na názory detí a mladých ľudí a zabezpečiť, že sa v týchto hodnoteniach bude na vlastné hodnotenie detí a mladých ľudí náležite prihliadať;

- poskytnúť deťom a mladým ľuďom účinné prostriedky nápravy uplatnením prostriedkov na podávanie sťažností a administratívnych a súdnych konaní prispôbených deťom, vrátane prístupu k pomoci a podpore ich pri ich využívaní, zabezpečiac, že tieto prostriedky sú deťom a mladým ľuďom dostupné;

- zabezpečiť poisťky pre deti a mladých ľudí, ktorí sú obzvlášť zraniteľní vo vzťahu k porušovaniu práv, vrátane detí odlúčených od rodičov, detí menšín, zdravotne postihnutých detí a detí v zdravotníckych, opatrovateľských alebo komunitných zariadeniach;
- prehodnotiť a usilovať sa odstrániť právne obmedzenia a obmedzenia v praxi, ktoré limitujú právo detí a mladých ľudí vyjadrovať sa ku záležitostiam, ktoré sa ich týkajú;
- postupovať pri posilňovaní práva detí a mladých ľudí na účasť koordinovane a zabezpečiť, aby sa účasť stala súčasťou všetkých štruktúr rozhodovania a tvorby politiky;
- ak sa tak ešte nestalo, vytvoriť vhodnú a nezávislú inštitúciu pre ľudské práva, ako napr. inštitút ombudsmana/komisára pre práva dieťaťa, v súlade s Parížskymi princípmi³;
- vyčleniť dostatočné finančné zdroje a zabezpečiť kvalifikované ľudské zdroje na podporu účasti detí a mladých ľudí vo formálnych aj neformálnych zariadeniach.

Podpora a informovanie o účasti

S cieľom šíriť informácie a zvýšiť poznanie o účasti detí a mládeže, členské štáty by mali:

- realizovať verejné informačné a vzdelávacie programy s cieľom zvýšiť povedomie medzi verejnosťou, deťmi, mladými ľuďmi, rodičmi a odborníkmi o práve detí a mladých ľudí na účasť;
- podporovať odborné kompetencie týkajúce sa práva detí a mladých ľudí na účasť medzi učiteľmi, právnikmi, sudcami, políciou, sociálnymi pracovníkmi, komunitnými pracovníkmi, psychológmi, opatrovateľmi, pracovníkmi ústavných a väzenských zariadení, odborného zdravotníckeho personálu, verejných činiteľov, imigračných úradníkov, predstaviteľov cirkví a príslušníkov médií ako aj vedúcich detských a mládežníckych organizácií. Všade tam, kde je to možné, by pri zvyšovaní kompetencií mali byť zapojené aj deti a mladí ľudia ako školitelia a experti;
- deťom a mladým ľuďom poskytovať informácie o ich právach a osobitne o práve na účasť, primerane ich veku a okolnostiam, aj s využitím nepísomných foriem komunikácie a sociálnych sietí a iných médií, tiež informácie o tom, kde môžu toto právo uplatniť a kde môžu získať podporu na využívanie týchto možností;
- začleniť do školských osnov pre deti a mladých ľudí do 18 rokov veku práva detí a mladých ľudí, vrátane práva na účasť;
- navrhnuť zakomponovanie inštrukcií o práve detí a mladých ľudí vo veku do 18 rokov na účasť do akademických osnov všetkých profesií, ktoré pracujú s deťmi a mladými ľuďmi;
- podporovať výskum zameraný na deti a mladých ľudí, výskum zapájajúci deti a mladých ľudí a výskum, ktorí uskutočňujú deti a mladí ľudia, s cieľom umožniť lepšie pochopenie ich názorov a skúseností, identifikovať prekážky účasti detí a mládeže a spôsoby ich prekonávania;
- podporovať rovesnícku podporu a informačné siete medzi deťmi a mladými ľuďmi s cieľom vybudovať ich kompetencie uplatňovať právo na účasť.

³ Rezolúcia Valného zhromaždenia OSN 48/134 z 20. decembra 1993

Vytváranie priestoru na účasť

S cieľom maximalizovať príležitosti na účasť detí a mladých ľudí na všetkých záležitostiach, ktoré sa ich týkajú, by členské štáty mali:

- prostredníctvom právnych predpisov a vzdelávacích programov pre rodičov povzbudzovať rodičov a opatrovateľov k rešpektovaniu ľudskej dôstojnosti a práv, pocitov a názorov dieťaťa a mladého človeka;
- vytvárať príležitosti pre medzigeneračný dialóg v záujme povzbudzovania vzájomného rešpektu a spolupráce;
- zaviesť aktívnu účasť detí a mladých ľudí do všetkých aspektov školského života, osobitne prostredníctvom formálnych a neformálnych metód ovplyvňovania výučbových a vzdelávacích praktík a školského prostredia, a prostredníctvom zapojenia žiackych rád do správy spoločenstva školy;
- poskytovať vzdelávanie spôsobom, ktorý rešpektuje ľudskú dôstojnosť dieťaťa a mladého človeka a umožňuje slobodné vyjadrenie jeho názorov a účasť na živote školy, napríklad využívaním interaktívnych metód výučby a uznávania neformálneho vzdelávania a informálneho učenia sa;
- podporovať zapájanie detí a mladých ľudí do života združení a miestneho spoločenstva, medzikultúrneho vzdelávania, športových, voľnočasových a umeleckých aktivít s deťmi a mladými ľuďmi za účelom vytvárania ľahko dostupných a informálnych metód účasti;
- investovať do organizácií riadených deťmi a mladými ľuďmi ako priaznivého priestoru na učenie sa demokracii a občianstvu a na uplatňovanie demokracie a občianstva;
- vytvárať poradné orgány pre deti a mládež na miestnej a regionálnej úrovni, ako sú rady, parlamenty alebo fóra detí a mládeže;
- zabezpečiť, aby poskytovatelia služieb pre rodiny a deti podporovali účasť detí a mladých ľudí na rozvoji, poskytovaní a hodnotení služieb;
- posilniť možnosti detí a mladých ľudí vyjadrovať slobodne svoje názory v médiách a bezpečne sa zapájať prostredníctvom informačných a komunikačných technológií (IKT) ako komplementárneho nástroja k bezprostrednej osobnej účasti, a zabudovať povedomie o zásadách účasti v médiách a IKT;
- rozšíriť príležitosti na účasť detí a mladých ľudí na verejnom živote a v demokratických inštitúciách, a to aj v pozícii zástupcov;
- podporovať účasť detí a mladých ľudí a ich organizácií na monitorovaní vykonávania článku 12 a ďalších relevantných článkov Dohovoru o právach dieťaťa, ako aj na uplatňovaní príslušných nástrojov Rady Európy a ďalších medzinárodných noriem upravujúcich práva detí.